

Evaluatieonderzoek

Burgerberaad Afvalinzameling Heemstede 2024

Hasse van der Veen & Christine Bleijenberg
M.m.v. Jikke Eikelboom
Lectoraat Public Governance

Colofon

© Januari 2025

Deze publicatie is een onderdeel van het project Duurzame Burgerberaden: ontwerpprincipes voor participatieprofessionals. In dit onderzoek worden ervaringen met burgerberaden in de praktijk en inzichten uit wetenschappelijk onderzoek met elkaar verbonden. Dit onderzoek is een samenwerking van het lectoraat Public Governance van De Haagse Hogeschool en de Lectoraten Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken en Psychologie voor een Duurzame Stad van de Hogeschool van Amsterdam. In totaal zijn 13 praktijkpartners vanuit provincies en gemeenten betrokken bij het onderzoek.

Lectoraat Public Governance – De Haagse Hogeschool

Christine Bleijenberg, Marianne van Bochove, Henno Theisens, Hasse van der Veen en Juliet van Viersen

Lectoraat Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken – Hogeschool van Amsterdam

Gertjan de Groot, Rosa Koetsenruijter en Stan Majoor

Lectoraat Psychologie voor een Duurzame stad – Hogeschool van Amsterdam

Danique Bredenoort en Reint Jan Renes

Het onderzoek Duurzame Burgerberaden: ontwerpprincipes voor participatieprofessionals wordt gefinancierd door het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA.

Coverfoto: *still* uit een video van Videosnacks, gebruikt met toestemming.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1.Aanleiding en doel van het onderzoek	6
2.Theoretisch perspectief	9
3.Hoe is het onderzoek uitgevoerd?	11
4.Resultaten	12
5.Wat kunnen we leren van het burgerberaad?	29
Literatuurlijst	32
Bijlagen.....	37

Samenvatting

Van maart tot en met juni 2024 heeft de gemeente Heemstede een burgerberaad georganiseerd over afvalinzameling. Het beraad bestond uit een serie bijeenkomsten waarin een gelote, vaste groep deelnemers adviezen formuleerde, waarbij de volgende vraag centraal stonden: *Welk(e) afvalinzamelsysteem(systemen) moet Heemstede invoeren om de afgesproken doelen zowel op korte als op wat langere termijn te realiseren?* Met daarbij aanvullend de vraag: *Op welke wijze kan de noodzakelijke gedragsverandering het beste worden gestimuleerd en welke maatregelen helpen de nieuwe manier van afval inzamelen tot een succes te maken?*

Het doel van dit onderzoek is leren van de ervaringen die met het burgerberaad zijn opgedaan. Het onderzoek heeft twee doelstellingen; 1) het beschrijven van de opzet (methodiek) van het burgerberaad, en 2) inzicht verkrijgen in de ervaringen van deelnemers aan het burgerberaad. Daarnaast heeft er aanvullend evaluatieonderzoek plaatsgevonden naar de voorbereiding en begeleiding van het burgerberaad (werkgroep en begeleidingsgroep). Dit laatste wordt opgenomen in een afzonderlijk rapport.

De resultaten laten zien dat de gestratificeerde loting heeft geleid tot een goede afspiegeling op de vier gekozen criteria 'geografische spreiding' (o.b.v. postcode), 'type woning' (huur/koop), 'leeftijd' en 'geslacht'. Deelnemers vormden geen goede afspiegeling wat betreft opleidingsniveau, wat niet meegenomen was in de loting. Verder bestond het burgerberaad voor het merendeel uit bewoners die niet eerder deelnamen aan een door de gemeente georganiseerde vorm van participatie. Bij een eventueel volgend burgerberaad zal afhankelijk van het onderwerp opnieuw naar de kenmerken moeten worden gekeken op welke demografische en discursieve kenmerken wordt geloot.

Deelnemers aan het burgerberaad kijken zeer positief terug op hun deelname aan het burgerberaad. Deelnemers waren positief over de manier waarop het beraad is georganiseerd en over de mogelijkheden om invloed uit te oefenen. Een groot deel van hen gaf aan dat zij opnieuw zouden meedoen aan een burgerberaad als het onderwerp hen zou interesseren. Veel deelnemers hebben de rol van de voorzitter en gespreksbegeleiders als positief ervaren omdat zij verwelkomend en vriendelijk waren. De deelnemers hebben de experts als onpartijdig ervaren. Ook was er ruimte voor gesprek en kritische reflectie, waarin deelnemers de inbreng van experts tegen elkaar of tegen hun eigen opvattingen konden afwegen, wat sturing van experts op de adviezen beperkt zal hebben.

Er is op meerdere manieren geprobeerd de bewoners van Heemstede te betrekken bij het burgerberaad. In het vervolg kan hier echter nog extra aandacht aan besteed worden, onder andere door met bewoners in gesprek te gaan over inzichten uit het burgerberaad of door te laten zien wie er meegedaan hebben aan het burgerberaad, zodat burgers zich gerepresenteerd voelen door het burgerberaad. Dit draagt bij aan de legitimiteit van en steun voor de uitkomsten.

Deelnemers hebben vertrouwen in de opvolging van de adviezen van het burgerberaad door de gemeente. Keuzes als de afgebakende en concrete vraagstelling van het burgerberaad en het kleine aantal adviezen zullen aan dit vertrouwen bijgedragen hebben. Het enige potentiële obstakel voor het overnemen van de adviezen die enkele deelnemers noemen is de financiële

haalbaarheid ervan. Gezien een van de aanleidingen van het Heemsteeds burgerberaad een groeiende afstand tussen de burgers en de overheid is, is het van groot belang dat de adviezen zorgvuldig worden besproken en zo veel mogelijk overgenomen zoals door de raad vastgelegd. Daarnaast is het van belang om de deelnemers en andere bewoners te blijven informeren over de implementatie van de adviezen.

1. Aanleiding en doel van het onderzoek

In 2021 voerde de gemeente Heemstede een Quick Scan Lokale Democratie (QLSD) uit naar de stand van de Heemsteedse democratie. Aan een gemengde groep betrokkenen (inwoners, raadsleden, collegeleden en ambtenaren) is gevraagd wat er goed ging wat betreft de Heemsteedse democratie en wat er beter kon. In reactie op de resultaten van deze scan zijn er in 2021 twee bijeenkomsten georganiseerd met deze groep betrokkenen. Uit de laatste bijeenkomst zijn drie werkgroepen ontstaan, bestaande uit inwoners, ambtenaren en collegeleden, waaronder de werkgroep 'Samen Besturen' (Werkgroep Samen Besturen, 8 april 2023). Uit deze werkgroep kwam het voorstel om te experimenteren met burgerfora om gezamenlijk tot besluiten te komen. Vervolgens werkte de werkgroep dit idee uit tot een voorstel voor de gemeenteraad.

De werkgroep heeft eerst onderzoek gedaan naar het instrument burgerberaad en vervolgens potentiële onderwerpen bedacht en getoetst op basis van een aantal criteria. De overgebleven onderwerpen heeft de werkgroep voorgelegd aan een aantal raadsleden. Op basis daarvan zijn twee onderwerpen besproken in de commissie Samenleving. Deze heeft vervolgens de voorkeur uitgesproken voor het onderwerp afvalinzameling (Gemeente Heemstede, 8 juni 2023).

Op 8 juni 2023 stemde de gemeenteraad unaniem voor het houden van een burgerberaad over afvalinzameling. De manier van het inzamelen van afval was een onderwerp waar de gemeenteraad tussen 25 juni 2020 en 15 maart 2021 geen besluit over wist te nemen (Gemeente Heemstede, 25 juni 2020; Gemeente Heemstede, 11 februari 2021 en hervatting op 15 maart 2021). De vraag aan deelnemers aan het burgerberaad is als volgt verwoord in het raadsbesluit: *'Welk(e) afvalinzamelsysteem(systemen) moet Heemstede invoeren om de afgesproken doelen zowel op korte als op wat langere termijn te realiseren?'* Met daarbij aanvullend de vraag: *'Op welke wijze kan de noodzakelijke gedragsverandering het beste worden gestimuleerd en welke maatregelen helpen de nieuwe manier van afval inzamelen tot een succes te maken?'*. Een aanvullend besluit was de inrichting van een begeleidingsgroep die de opdracht kreeg om het burgerberaad te organiseren en deze te evalueren (Gemeente Heemstede, 8 juni 2023).

Na het besluit ging de eerdergenoemde werkgroep aan de slag met het vormen van deze begeleidingsgroep, bestaande uit vijf inwoners van Heemstede, een vertegenwoordiger van de gemeente, een gemeentelijk projectleider en een extern expert op het gebied van burgerberaden (Gemeente Heemstede, 8 juni 2023). In oktober 2023 ging de begeleidingsgroep van start met het organiseren van het burgerberaad. Hierbij maakte de begeleidingsgroep verschillende keuzes, onder andere op het gebied van loting en de opzet van de bijeenkomsten. De begeleidingsgroep werd bijgestaan door een ambtelijke projectgroep die diverse voorbereidende en uitvoerende taken op zich nam (Werkgroep Samen Besturen, 8 april 2023). Daarnaast fungeerden twee afgevaardigde raadsleden gedurende het proces als contactpersonen voor de begeleidingsgroep en werden alle gemeenteraadsleden geïnformeerd over de loting en evaluatie.

In maart 2024 kwam het burgerberaad voor het eerst bij elkaar. De vijfde afrondende bijeenkomst volgde in juni 2024, waarbij de leden van het burgerberaad (titels van) hun

adviezen overhandigden aan raadsleden en de wethouder met participatie en afvalinzameling in haar portefeuille. In totaal heeft het burgerberaad zestien adviezen geformuleerd en bij de slotbijeenkomst heeft het beraad er hiervan tien aangenomen (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

In de opvolgende periode zijn er nog meerdere momenten van contact geweest tussen een afvaardiging van de deelnemers van het burgerberaad en de gemeenteraad. Zo is er na afloop van het burgerberaad een zogenoemde 'beeldvormende bijeenkomst' georganiseerd waarin onder leiding van de burgemeester de raadsleden in gesprek gingen met een afvaardiging van de monitorgroep (een groep van elf deelnemers die de verdere besluitvorming rondom de adviezen zal volgen) en een afvaardiging van de begeleidingsgroep. Vervolgens is de reactie van het college op de adviezen besproken in de commissie Middelen, waarbij ook de wethouder en een afvaardiging van de monitorgroep en begeleidingsgroep aanwezig waren om vragen te beantwoorden. Op 28 november zijn de adviezen besproken door de gemeenteraad en hebben zij besloten acht van de tien adviezen te omarmen en het college de opdracht te geven deze verder uit te werken (D66, PvdA, VVD, & GroenLinks, 28 november 2024).

In dit rapport wordt verslag gedaan van onderzoek onder deelnemers aan het burgerberaad. Na een toelichting op de opzet van het burgerberaad afvalinzameling wordt ingezoomd op de verwachtingen en ervaringen van deelnemers. In een ander rapport wordt de organisatie achter de voorbereiding en uitvoering van het burgerberaad geëvalueerd, waarbij bewoners en gemeente op unieke wijze met elkaar samenwerkten (zie Van der Veen & Bleijenberg, te verschijnen).

Het onderzoek is onderdeel van een meerjarig door NWO gesubsidieerd onderzoek '[Duurzame burgerberaden: ontwerpprincipes voor professionals](#)'. In dit onderzoek worden ervaringen met burgerberaden in de praktijk en inzichten uit wetenschappelijk onderzoek met elkaar verbonden. De gemeente Heemstede is een van de dertien organisaties die als praktijkpartner deelneemt aan dit onderzoek. Zo wordt er ook in andere gemeenten en provincies geleerd van de ervaringen in Heemstede.

Doel onderzoek

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de aanpak van de gemeente Heemstede en in de verwachtingen en ervaringen van deelnemers aan het burgerberaad. Op basis van de resultaten van het onderzoek kan de gemeente leren van de eerste ervaringen die zijn opgedaan met de opzet en uitvoering van een burgerberaad. De inzichten dragen zo bij aan de doorontwikkeling van burgerberaden als instrument om de lokale democratie te versterken door bewoners te betrekken bij politieke besluitvorming.

Er zijn twee doelstellingen geformuleerd voor het onderzoek:

1. Beschrijving van de opzet van het burgerberaad
Zijn in de gehanteerde aanpak de elementen van procedurele rechtvaardigheid (o.a. Lind & Tyler, 1988) herkenbaar?

2. Inzicht verkrijgen in de ervaringen van deelnemers met het burgerberaad
Hoe ervaren deelnemers het verloop van het burgerberaad? Hoe tevreden zijn deelnemers met de uitkomst?

2. Theoretisch perspectief

In dit onderzoek is de *Theorie van ervaren procedurele rechtvaardigheid* gebruikt om te kijken naar de opzet van het burgerberaad en de ervaringen van deelnemers.

Ervaren procedurele rechtvaardigheid

De *Theorie van ervaren procedurele rechtvaardigheid* is gebruikt als uitgangspunt. Deze theorie is in vele contexten onderzocht, waaronder burgerparticipatie. De theorie laat zien dat een eerlijke en respectvolle bejegening voor burgers van groot belang is in hun contact met de overheid (Bleijenberg, 2021; Lind & Tyler, 1988; Webler et al, 2001). Wanneer deelnemers de opzet en uitvoering van een burgerberaad als rechtvaardig ervaren, draagt dit bij aan tevredenheid met het beraad en acceptatie van de uitkomsten. Ook kan een als rechtvaardig ervaren burgerberaad bijdragen aan het vertrouwen in de initiator van het burgerberaad, zelfs als er sprake is van een voor deelnemers ongewenste uitkomst.

Er zijn drie elementen die een belangrijke rol spelen in ervaren procedurele rechtvaardigheid en die in dit onderzoek aan de orde komen: *respect*, *voice* en *explanation*. Aan de hand van deze elementen is in dit onderzoek gekeken naar de opzet van het burgerberaad en naar de ervaringen van deelnemers. Vinden deelnemers dat het burgerberaad in de gemeente Heemstede rechtvaardig is verlopen? En wat betekent dit voor hun steun voor de uitkomst ervan en hun vertrouwen in het beleid van de gemeente?

Respect: het gaat hierbij om de ervaring van deelnemers dat er beleefd en respectvol met hen is omgegaan.

Voice: hierbij gaat het om de ervaring van deelnemers dat er voldoende ruimte was voor hun inbreng en dat deze ook serieus genomen is. Dit betreft zowel ruimte voor verschillende inhoudelijke opvattingen en vragen en ook om de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het verloop van het proces.

Explanation: hierbij gaat het om de ervaring van deelnemers dat het proces en wat er met de adviezen van het beraad gebeurt helder is; begrijpelijke informatie over de aanpak van het proces, bijvoorbeeld over hoe inhoudelijke keuzes tot stand komen en transparante informatie over het politieke besluitvormingsproces na afronding van het beraad.

Naast 'respect', 'voice' en 'explanation' spelen de professionaliteit en integriteit van de betrokken professionals een rol in ervaren procedurele rechtvaardigheid.

Psychological Ownership

Psychological ownership beschrijft het hebben van het gevoel van eigenaarschap over iets, zonder dat je dit formeel echt hoeft te hebben (Pierce & Dirks, 2001). Inhoudelijke verdieping, invloed en een eigen investering (in tijd of geld) draagt bij aan gevoel van eigenaarschap, dit leidt tot meer betrokkenheid bij het betreffende onderwerp (zie Bijlage D). Binnen dit onderzoek kijken we naar een verandering in kennis en houding als effect van deelname aan het

burgerberaad. Het gaat hierbij om meer betrokkenheid bij het vraagstuk afvalinzameling. Dit gaan we onderzoeken aan de hand van de ervaringen van deelnemers.

3. Hoe is het onderzoek uitgevoerd?

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen is op verschillende manieren data verzameld. Door het combineren van verschillende methodes van dataverzameling is geprobeerd om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen van de opzet van het burgerberaad en de ervaringen van deelnemers. Hieronder volgt een toelichting van de manieren waarop data is verzameld.

Deskresearch

Door middel van deskresearch is inzicht verkregen in de opzet en het verloop van het burgerberaad. Het gaat dan bijvoorbeeld om de uitnodigingen, de loting, het programma, de presentaties, de verslagen en de communicatie met deelnemers.

Vooraf

Voorafgaand aan de start van het burgerberaad is een korte vragenlijst onder deelnemers afgenomen om inzicht te krijgen in de verwachtingen van het burgerberaad. Naast deze inhoudelijke vragen, werden er ook enkele vragen gesteld over achtergrondkenmerken. Deelnemers zijn bij de inloop van de eerste bijeenkomst gevraagd om de vragenlijst in te vullen, dit werd ter plekke gedaan. In totaal heeft 93 procent van de deelnemers (65 van de 70) de vragenlijst ingevuld.

Na afloop

Na afloop van het burgerberaad hebben deelnemers nogmaals een vragenlijst ingevuld om de ervaringen van deelnemers met het burgerberaad in kaart te brengen. De vragenlijst werd gedurende de slotbijeenkomst uitgedeeld aan deelnemers met het verzoek om deze ter plekke in te vullen. Dit maal heeft 90 procent van het oorspronkelijke aantal deelnemers (63 van de 70)¹ de vragenlijst ingevuld. Als aanvulling op het vragenlijstonderzoek zijn tevens vier online interviews uitgevoerd met vier deelnemers die ook de vragenlijst ingevuld hebben. Alle citaten in dit rapport komen voort uit ofwel de open vragen van de vragenlijst ofwel de interviews.

Observatieonderzoek

Alle bijeenkomsten zijn door minimaal twee onderzoekers bijgewoond en geobserveerd. De observaties zijn uitgevoerd in de context van het bredere RAAK-Publiek onderzoek. De observaties zijn gebruikt om de uitkomsten uit de vragenlijst beter te kunnen duiden.

¹ Na afloop van het burgerberaad is de vragenlijst nagestuurd aan de deelnemers die niet bij de laatste bijeenkomst aanwezig konden zijn, waardoor de respons hoger was dan het aanwezige aantal deelnemers (59).

4. Resultaten

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de resultaten toegelicht. Eerst zullen we ingaan op de opzet van het burgerberaad, met een reflectie aan de hand van de elementen van ervaren procedurele rechtvaardigheid. Vervolgens worden de ervaringen van deelnemers besproken, met opnieuw een reflectie aan de hand van ervaren procedurele rechtvaardigheid.

4.1 Opzet Burgerberaad Afvalinzameling

Loting

Om tot honderd deelnemers aan het burgerberaad te komen, is er in twee stappen geloot. Voor de eerste stap kregen 7.000 Heemstedenaren van 16 jaar en ouder een uitnodigingsbrief voor deelname aan het burgerberaad. De steekproef om te komen tot deze 7.000 personen is getrokken uit de Basisregistratie Personen (BRP). Er is gekozen voor de leeftijd vanaf 16 jaar om de kans te vergroten dat jongeren zich aanmeldden. Na deze eerste loting hebben 246 inwoners zich aangemeld voor deelname.

Hierna volgde er een tweede stap: een gewogen loting om tot een representatieve deelnemersgroep te komen. Heemstede is een kleine gemeente (25.000 inwoners) wat beperkingen met zich mee brengt wat betreft het aantal criteria waarop kan worden geloot. Er is daarom gekozen om in deze tweede stap vier criteria mee te nemen. Twee criteria die belangrijk werden geacht om tot een goede afspiegeling te komen voor de Heemsteedse bevolking waren geslacht en leeftijd. Daarnaast zijn twee selectiecriteria meegenomen die relatie hebben met het onderwerp afvalinzameling: geografische spreiding (op basis van postcode) en type woning (koop/huur).

Het onderscheid tussen hoogbouw- en laagbouwwoningen is niet meegenomen in de criteria. In Heemstede zorgt geografische spreiding er al voor dat het onderscheid tussen deze twee type woningen wordt gerepresenteerd. Er is wel voor gekozen om het onderscheid koop-/huurwoningen als criterium mee te nemen omdat – volgens de extern adviseur - de ervaring leert dat mensen met een huurwoning minder snel geneigd zijn om deel te nemen aan burgerberaden. Deze gewogen loting heeft ervoor gezorgd voor een goede verdeling van de vier criteria voor de deelnemersgroep (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Aankondiging van het burgerberaad

Eind januari 2024 zijn de 7.000 gelote inwoners door middel van een brief uitgenodigd om deel te nemen aan het burgerberaad. Daarnaast is via de gemeentelijke website, sociale media, posters op druk bezochte plekken in het dorp en lokale kranten gepoogd de inwoners die een uitnodiging hadden ontvangen te enthousiasmeren voor deelname (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Betrokken partijen

Zoals eerder vermeld, was een 'begeleidingsgroep' verantwoordelijk voor de opzet en uitvoering van het burgerberaad, met name het procesontwerp, de procesbegeleiding en de verslaglegging. Deze begeleidingsgroep bestond uit vijf inwoners, een vertegenwoordiger van de gemeente, een gemeentelijk projectleider en een extern adviseur. De extern adviseur had een adviserende, dus geen uitvoerende of beslissende, rol richting de begeleidingsgroep. Tevens was hij aangesteld als dagvoorzitter tijdens de burgerberaadbijeenkomsten. De oorspronkelijke bedoeling was dat de adviseur en de voorzitter twee verschillende personen zouden zijn. Door onvoorziene omstandigheden was de beoogde dagvoorzitter echter niet beschikbaar, waardoor de rollen bij dezelfde persoon terechtkwamen (daarbij werden afspraken gemaakt rondom de onafhankelijkheid van de dagvoorzitter). De begeleidingsgroep werd bijgestaan door een ambtelijke projectgroep die voorbereidende en uitvoerende taken op zich nam. Ook waren er twee gemeenteraadsleden betrokken als vertegenwoordigers van de gemeenteraad en gesprekspartner van de begeleidingsgroep (Werkgroep Samen Besturen, 8 april 2023).

In de opzet van het burgerberaad waren er voor de inleiding van het onderwerp twee experts (van binnen en buiten de gemeente) uitgenodigd, maar na de eerste bijeenkomst was er ruimte voor het uitnodigen van meer experts. Hier hebben de deelnemers gebruik van gemaakt. Er zijn vijf extra experts uitgenodigd om kennis te delen en vragen te beantwoorden. Voor de begeleiding van de tafelgesprekken zijn medewerkers van de gemeente gevraagd die niet zelf in de gemeente woonden en niet werkzaam waren op het onderwerp afvalinzameling (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Mandaat en randvoorwaarden

In het raadsbesluit van 8 juni 2023 geeft de raad aan de adviezen van het burgerberaad "in principe te omarmen of beargumenteerd anders te besluiten" (Gemeente Heemstede, 8 juni 2023). Daarnaast heeft de raad een aantal financiële, juridische en praktische kaders voor het burgerberaad vastgesteld:

- Een budget voor de organisatie van het burgerberaad van € 75.000.
- Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen, Landelijk Afvalbeheerplan 2017-2029.
- Uitvoeringsprogramma VANG en de daarbij te behalen doelen.
- Ketenovereenkomst 2020 – 2029.
- Gemeentelijke nota Duurzaamheid 2020 – 2024.
- Algemene wet- en regelgeving en gemeentelijk beleid.
- "Het streven is om een optimum in de afvaldriehoek te bereiken. De structurele kosten van het nieuwe afvalinzamelbeleid (per huishouden) zijn in beginsel niet hoger dan de huidige kosten. Eventuele hogere kosten dienen overtuigend gemotiveerd te worden vanwege meer milieuwinst en/of een hoger serviceniveau voor de inwoners. Voor de incidentele kosten die gepaard gaan met de wijzigingen in het inzamelbeleid is in de gemeentelijke meerjarenbegroting een krediet opgenomen van afgerond € 1,1 mln." (Gemeente Heemstede, 8 juni 2023).

Onderwerp en vraagstelling

Een goede manier van afval inzamelen zorgt ervoor dat het hergebruikt kan worden. Hier streeft de gemeente Heemstede naar omdat het beter is voor het milieu, goedkoper is, en het helpt bij het behalen van landelijke afspraken. Zo zijn er de afspraken om in 2025 nog maar 100 kilo restafval per inwoner te hebben en dat tegen die tijd 75 procent van het afval gescheiden is. Aan deze eisen voldoet de gemeente echter Heemstede nog niet. Daarom moeten er keuzes op dit gebied gemaakt worden. Gezien inwoners een belangrijke rol spelen bij het behalen van de doelen vindt de gemeente Heemstede het van belang om hen te betrekken bij de keuzes. Daarom legt de gemeente de volgende vraag voor aan het burgerberaad:

“Welk(e) afvalinzamelsysteem(systemen) moet Heemstede invoeren om de afgesproken doelen zowel op korte als op wat langere termijn te realiseren?”

Met de aanvullende vraag:

“Op welke wijze kan de noodzakelijke gedragsverandering het beste worden gestimuleerd en welke maatregelen helpen de nieuwe manier van afval inzamelen tot een succes te maken?” (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Gespreksleiding

Er is een onafhankelijke voorzitter gevraagd om alle plenaire onderdelen van de bijeenkomsten te begeleiden. Voor het begeleiden van de groepsgesprekken aan de tafels zijn medewerkers van de gemeente gevraagd die niet zelf in de gemeente woonden en niet werkzaam waren op het onderwerp afvalinzameling.

Vergoeding

De deelnemers ontvingen geen officiële vergoeding voor hun deelname. Wel ontvingen zij na afloop als attentie een giftcard van 50 euro. Dit was niet van tevoren aan de deelnemers gecommuniceerd.

Communicatie

Communicatie met deelnemers

Het contact met deelnemers buiten de bijeenkomsten om verliep vooral via e-mail. Hiervoor was een apart e-mailadres aangemaakt. Voor anderstaligen waren de e-mails ook vertaald in het Engels. Vooraf aan elke bijeenkomst ontvingen deelnemers het programma en andere praktische informatie. Na afloop van iedere bijeenkomst ontvingen deelnemers de opbrengst van de bijeenkomst, gemaakte afspraken en presentatie(s). Deelnemers konden voor vragen en opmerkingen ook één van de leden van het projectteam telefonisch bereiken. Bestanden werden daarnaast gedeeld via een digitaal deelnemersplatform (een OneDrive-omgeving) van het extern ingeschakelde bureau. Hier waren alle presentaties, opbrengsten, afspraken en achtergrondinformatie te vinden (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Communicatie met geïnteresseerden

Al vanaf het moment dat de gemeenteraad besloot een burgerberaad te organiseren is hier aandacht aan besteed via persberichten en interviews. Daarnaast is er een aparte pagina op de gemeentelijke website aangemaakt over het burgerberaad. De opvolgende periode is er via de gemeentelijke website, sociale media en de lokale krant de oproep gedaan om deel te nemen aan de begeleidingsgroep (voor het organiseren van het burgerberaad).

Toen de burgerberaadbijeenkomsten plaatsvonden is er na elke bijeenkomst een kort tekstueel verslag en filmverslag op de gemeentelijke website geplaatst. Het filmpje werd ook na elke bijeenkomst gedeeld op sociale media.

Bij de eerste bijeenkomst waren vertegenwoordigers van afvalverwerkingsbedrijf Meerlanden, enkele gemeenteraadsleden en een wethouder (met participatie en afvalinzameling in haar portefeuille) aanwezig. Ook waren de vertegenwoordigers van Meerlanden, raadsleden, de wethouder, en de pers uitgenodigd voor de afsluitende bijeenkomst.

Na afloop van de laatste bijeenkomst is er een persbericht gestuurd over de adviezen van het burgerberaad. Ook is er na afloop van het burgerberaad een eindrapport verschenen waarin de adviezen en informatie over het proces openbaar gemaakt werden. Dit eindrapport is geplaatst op de website van de gemeente.

Uiteraard vormt de gemeenteraad een specifieke groep geïnteresseerden. De raad is op de hoogte gehouden door middel van updates via twee raadsleden (afgevaardigden) die de *linking pin* tussen burgerberaad en raad vormden. Daarnaast is de raad middels een collegebericht ingelicht over de loting en de opzet van de evaluatie van het burgerberaad (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Opzet en verloop van de bijeenkomsten

Om de ervaringen van deelnemers met het burgerberaad beter te kunnen begrijpen worden de vijf bijeenkomsten hieronder kort toegelicht.

Bijeenkomst 1: kennismaken

De eerste bijeenkomst, op zaterdag 9 maart 2024, had als doel om kennis te maken met elkaar (de deelnemers onderling), de gemeente(raad) als opdrachtgever (gemeenteraadsleden en de wethouder), en het vraagstuk. Na het welkom maakten de deelnemers in subgroepjes kennis met elkaar. Daarna volgde een korte plenaire kennismaking. Vervolgens maakten de deelnemers kennis met enkele gemeenteraadsleden en de wethouder. Zij vertelden hoe het burgerberaad tot stand gekomen was, wat de raad met de adviezen gaat doen, en waarom er voor het onderwerp afvalinzameling gekozen was. Vervolgens werd op ceremoniële wijze het vraagstuk door de raadsleden overhandigd aan de deelnemers. Als laatste maakten de deelnemers kennis met het vraagstuk met behulp van een presentatie van een beleidsmedewerker Reiniging van de gemeente en een expert van een afvalverwerkingsbedrijf. Vervolgens konden deelnemers thema's formuleren ("Waar wil je meer over weten om straks goede adviezen te kunnen schrijven?") waarover zij in de volgende bijeenkomst meer informatie wilden ontvangen van experts.

Bijeenkomst 2: informatie van experts

Tijdens de tweede bijeenkomst, op dinsdagavond 3 april, werd er dieper ingegaan op het onderwerp afvalinzameling. Deelnemers wilden over vijf thema's meer informatie weten, namelijk: 1) innovatie, 2) afvalinzamel-technieken en wettelijke kaders, 3) ervaringen/voorbeelden van andere gemeenten en Merlenhoven, 4) gedragsverandering, en 5) het financiële plaatje. Aan de hand van deze thema's heeft de begeleidingsgroep diverse experts uitgenodigd, allemaal van buiten de gemeentelijke organisatie. Eerst gaf een medewerker van een landelijke vereniging voor afval- en reinigingsdiensten (NVRD) een plenaire presentatie over afvalinzamel-technieken, wettelijke kaders, voorbeelden van andere gemeenten en de kosten. Daarna konden de deelnemers kiezen uit drie deelsessies: 1) over innovatie, door een medewerker van een afvalverwerkingsbedrijf, 2) over een afvalinzamelingpilot in Merlenhoven, door twee inwoners van Heemstede, of 3) over gedrag en afvalscheiding, door een medewerker van Rijkswaterstaat. Aan het eind van de bijeenkomst werden de eerste ideeën voor onderwerpen en adviezen genoteerd.

Bijeenkomst 3: start met het maken van de adviezen

De derde bijeenkomst van zaterdag 20 april draaide om het maken van een start van de adviezen. Om dit op gang te helpen gaf de dagvoorzitter een korte uitleg over het schrijven van adviezen. Na de workshop gingen de deelnemers uiteen in groepjes die zich elk op een ander onderwerp richtten om een advies over te schrijven. De groepjes bestonden uit drie à vier personen. Op elke tafel lag een format als hulpmiddel om de adviezen te structureren. Vervolgens gaven de deelnemers feedback op elkaars voorstellen door middel van de werkvorm 'roddelen'. Groepjes werden samengevoegd en deelnemers lazen hun advies voor. Andere deelnemers gaven vervolgens feedback door te benoemen wat er wel en niet goed was aan het advies. Aan het eind van de dag konden de deelnemers de feedback die ze ontvangen hadden verwerken in hun advies. Deze bijeenkomst leverde 24 conceptadviezen op.

Bijeenkomst 4: aanscherpen van de adviezen

Tussen de derde en vierde bijeenkomst in hebben vier experts (de beleidsmedewerker Reiniging van de gemeente, communicatiemedewerkers van de gemeente en een afvalverwerkingsbedrijf, en een adviseur van datzelfde afvalverwerkingsbedrijf) feedback gegeven op de conceptadviezen. Deze experts richtten zich op de praktische, financiële en juridische haalbaarheid van de adviezen, maar gaven ook antwoord op vragen van de deelnemers. Op basis van deze feedback zijn de deelnemers tijdens de vierde bijeenkomst van dinsdagavond 21 mei in groepen uiteengegaan om de adviezen aan te scherpen. De deelnemers konden hierbij ook aan een ander advies werken dan waar ze de vorige keer aan werkten. De aanscherping gebeurde in twee rondes: eerst werkte een eerste subgroep aan een advies, daarna bleef een persoon van de subgroep zitten, voegde een nieuwe groep zich bij diegene, en ging de rest van het groepje aan een ander advies werken. Op deze wijze hebben verschillende mensen aan de adviezen gewerkt. Tijdens het proces van aanscherpen zijn bepaalde adviezen herschreven, sommige zijn samengevoegd, en andere zijn komen te vervallen. Aan het eind van de dag bleven er zo zestien conceptadviezen over.

Bijeenkomst 5: de definitieve adviezen en definitieve stemming

Tijdens de laatste bijeenkomst, op zaterdag 15 juni, werden de adviezen afgerond en werd er gestemd. Tot slot werden de adviezen overhandigd aan de gemeenteraad. Eerst werd er 'peilend' gestemd: met groene kaarten (vóór het advies), gele (vóór het advies, dat nog wel

aangescherpt moet worden) en rode (tegen het advies) kaarten werd er gestemd op de zestien conceptadviezen. Als een deelnemer geel stemde kon diegene opschrijven wat er verbeterd of aangepast moest worden. Vervolgens zijn de laatste aanpassingen gedaan aan de adviezen. Ook is er nog een voorstel voor een nieuw advies gedaan. Daarna is er definitief gestemd over de adviezen en zijn er tien adviezen aangenomen. Hierna werden er raadsleden, de wethouder (met participatie en afvalinzameling in haar portefeuille) en de pers ontvangen voor een presentatie over het verloop van het proces. De adviezen werden door deelnemers aan de wethouder overhandigd (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).

Reflectie op de opzet van het burgerberaad

Hieronder volgt een beknopte reflectie op de opzet van het burgerberaad, waarbij de elementen van ervaren procedurele rechtvaardigheid – *respect*, *voice* en *explanation* – worden belicht. Deze analyse biedt inzicht in de mate waar in de opzet van het burgerberaad rekening is gehouden met wat voor deelnemers belangrijk is.

Respect

In de opzet van het burgerberaad werd er zoveel mogelijk rekening gehouden met de deelnemers. Zo waren drie van de vijf bijeenkomsten gepland op een zaterdag, en de andere twee op doordeweekse avonden, zodat het voor deelnemers te combineren was met werk, studie of het gezin. Deelnemers werden elke bijeenkomst ontvangen in het gemeentehuis, een centrale en bekende plek in de gemeente. De ontvangst en faciliteiten op de locatie waren goed geregeld. De plenaire onderdelen vonden plaats in de raadszaal. Bij alle bijeenkomsten verzorgde de gemeente een uitgebreide lunch of diner voor deelnemers. Voor anderstalige deelnemers waren er (fluister)tolken beschikbaar gesteld. Deelnemers die niet gefotografeerd of gefilmd wilden worden tijdens de bijeenkomsten kregen een andere kleur badge om, zodat dat niet gebeurde.

Voice

De vraagstelling van het burgerberaad bood ruimte voor uiteenlopende inbreng. Gedurende de vijf bijeenkomsten werd ruim zes uur van het inhoudelijke programma besteed aan groepsgesprekken. Dat is ruim dertig procent van het totale inhoudelijke programma (zonder inloop en pauzes) en komt overeen met andere burgerberaden, zoals in Utrecht en Amsterdam (Van Viersen & Bleijenberg, 2024; Van Viersen et al., te verschijnen). Op veel momenten was er ruimte voor vragen, feedback en andere inbreng van de deelnemers. Dit ging verbaal, door middel van stemmen, en door stickers en post-its te plakken. In groepjes en plenair werd erop gelet dat iedereen voldoende aan het woord kwam. De tafelgesprekken werden begeleid door gespreksbegeleiders. Soms had de gespreksleider meerdere subgroepen onder diens hoede. De deelnemers hadden invloed op de (sub)thema's waar ze meer over wilden weten en daarmee het type experts dat uitgenodigd werd. Ze hadden ook de mogelijkheid om zelf experts aan te dragen. Tussen de bijeenkomsten door werden de deelnemers op de hoogte gehouden per e-mail en konden zij zowel telefonisch als per e-mail vragen stellen of input geven.

Explanation

In het programma van de bijeenkomsten was ruimte opgenomen voor uitleg over de verschillende onderdelen van het programma en de samenhang. In de startbijeenkomst werd ruim aandacht besteed aan het vraagstuk, met experts, en het proces na afloop, samen met

gemeenteraadsleden. De raadsleden lichtten toe hoe er met de adviezen omgegaan zou worden en waarom zij voor dit onderwerp gekozen hadden, en tijdens de slotbijeenkomst werden de vervolgstappen en planning van het college en de raad toegelicht. Als er tijdens bijeenkomsten te weinig tijd was voor het beantwoorden van vragen werd daarop teruggekomen tijdens een volgende bijeenkomst. Tussen de derde en vierde bijeenkomst werd er door experts feedback gegeven op de praktische, financiële en juridische haalbaarheid van de adviezen, en beantwoordden zij vragen van de deelnemers. Verslagen en informatie over het proces werden ontsloten voor deelnemers via de mail en het digitale deelnemersplatform.

4.2 Samenstelling deelnemersgroep

Samenstelling deelnemersgroep

In totaal hebben 7.000 bewoners een uitnodiging voor het burgerberaad ontvangen. Daarvan hebben 246 bewoners zich aangemeld. Na een tweede ronde van de loting zijn honderd bewoners geselecteerd en uitgenodigd. Bij de startbijeenkomst waren zeventig deelnemers aanwezig.

Verloop van het deelnemersaantal

Gedurende de periode dat het burgerberaad plaatsvond, fluctueerde het aantal deelnemers (zie tabel 1). Bij de startbijeenkomst was er sprake van een no show van dertig procent. Een soortgelijk percentage zien we ook bij andere burgerberaden terug.² De deelnemers die startten waren niet bij alle bijeenkomsten aanwezig. Er waren 59 deelnemers aanwezig bij de laatste bijeenkomst (16% uitval ten opzichte van de eerste bijeenkomst). Het percentage uitval is niet uitzonderlijk in vergelijking met andere burgerberaden.³

Bijeenkomst	Aantal deelnemers
1	70
2	68
3	52
4	55
5	59

Tabel 1: Deelnemersaantal per bijeenkomst. Bron: Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024.

Achteraf is er contact opgenomen met de ingelote deelnemers met de vraag wat voor hen de reden was om niet (aan alle bijeenkomsten) deel te nemen. Niet alle personen die aangeschreven zijn, hebben op deze vraag gereageerd. De antwoorden (N = 11) waren zeer

² Zie bijvoorbeeld: Burgerberaad Provincie Zuid-Holland 2023 (34%, zie Bleijenberg & Meijer, 2024), Utrecht 2024 (39%, zie Van Viersen & Bleijenberg, 2024) en Burgerberaad Amsterdam 2024 (17%, zie Gemeente Amsterdam, 2024).

³ Zie bijvoorbeeld: Burgerberaad Amsterdam 2024 (21%, zie Gemeente Amsterdam, 2024) en burgerberaad Utrecht 2024 (7%, zie Samen Stad Maken, 2024).

uiteenlopend maar hadden bijna allemaal te maken met persoonlijke omstandigheden zoals ziekte, werk, en andere bezigheden waardoor de deelnemer niet aan kon sluiten. Een persoon gaf aan dat de uitnodiging in de spam-box terecht was gekomen. Een ander gaf aan door eerdere teleurstellende ervaringen met de gemeente niet deel te nemen.

Van de elf reacties waren er negen personen die aan geen enkele bijeenkomst deel hebben genomen. Van hen gaven zes personen aan een volgende keer wel deel te willen nemen (als ze kunnen). Een persoon gaf aan deel te nemen als er een vergoeding tegenover staat. Twee personen gaven aan ook niet in de toekomst deel te kunnen nemen vanwege persoonlijke omstandigheden.

Demografische kenmerken deelnemers

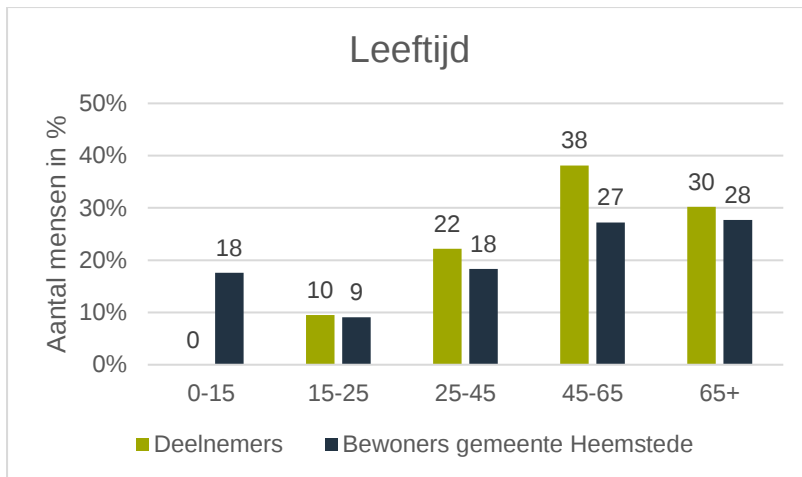
Voorafgaand aan de eerste bijeenkomst, hebben 65 van de zeventig aanwezige deelnemers een vragenlijst ingevuld.⁴ Van de respondenten (n = 64) was 34 procent man (n = 22) en 66 procent vrouw (n = 42). Vrouwen waren hiermee licht oververtegenwoordigd, gezien in Heemstede 47 procent man is en 53 procent vrouw (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024).

In figuur 1 staan de deelnemers van het burgerberaad per leeftijdscategorie weergegeven (n = 63). De spreiding wat betreft leeftijd kwam grotendeels overeen met die van de bewoners van Heemstede, met de kanttekening dat bewoners tussen de 45-65 oververtegenwoordigd waren. De minimumleeftijd om aan het burgerberaad mee te doen was 16 jaar. Logischerwijs komt daarmee in figuur 1 de groep nul- tot vijftienjarigen van het burgerberaad niet overeen met de daadwerkelijke populatie. Alhoewel verder de verdeling in figuur 1 grotendeels overeenkomt met de Heemstedse bevolking, is deze iets schever dan wanneer er andere leeftijdscategorieën aangehouden worden. De gemeente Heemstede heeft bij de loting andere leeftijdscategorieën gehanteerd, waardoor de leeftijdsverdeling tussen het burgerberaad en de Heemstedse bevolking beter overeenkomt (zie Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024).⁵

Sommige deelnemers hebben ervaren dat de verdeling qua leeftijd scheef was. Volgens hen waren er te veel senioren en te weinig jongeren. Omdat in Heemstede de hogere leeftijdsgroepen gemiddeld meer vertegenwoordigd zijn dan gemiddeld in de rest van Nederland, lijkt de verdeling in leeftijd echter schever dan die is.

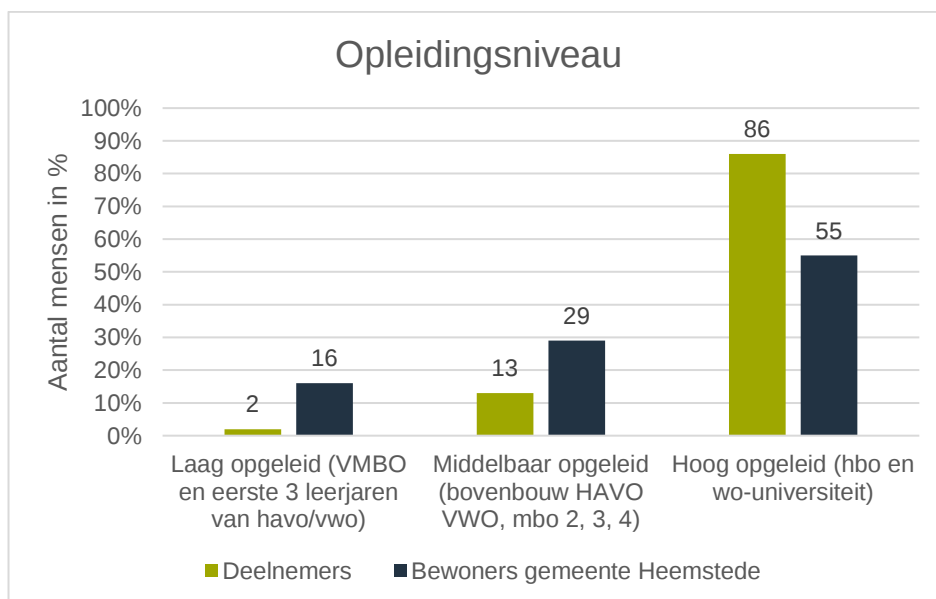
⁴ Sommige vragen zijn niet door alle deelnemers ingevuld, het aantal responses (N) wordt per vraag apart vermeld.

⁵ Wij hanteren de leeftijdscategorieën van AlleCijfers.nl, die anders zijn dan die van de gemeente Heemstede. Echter houden we onze eigen categorieën aan, mede om te kunnen vergelijken met burgerberaden in andere gemeentes.

Figuur 1. Deelnemersgroep per leeftijdscategorie in %, N = 63.⁶

Opleidingsniveau is niet meegenomen in de loting en dat is terug te zien in de samenstelling van de deelnemersgroep. Het overgrote deel van de deelnemers is hoog/theoretisch opgeleid⁷, waardoor er sprake is van een oververtegenwoordiging van deze groep (86% versus 55%) (zie figuur 2). Daarmee liggen de percentages laag/praktisch en middelbaar opgeleid lager dan in Heemstede (2% versus 16% en 13% versus 29%).

Figuur 2. Opleidingsniveau deelnemers burgerberaad en bewoners gemeente in %, N = 62.^{8,9}

⁶ De cijfers over de gehele bevolking van Heemstede zijn van AlleCijfers.nl (2024).

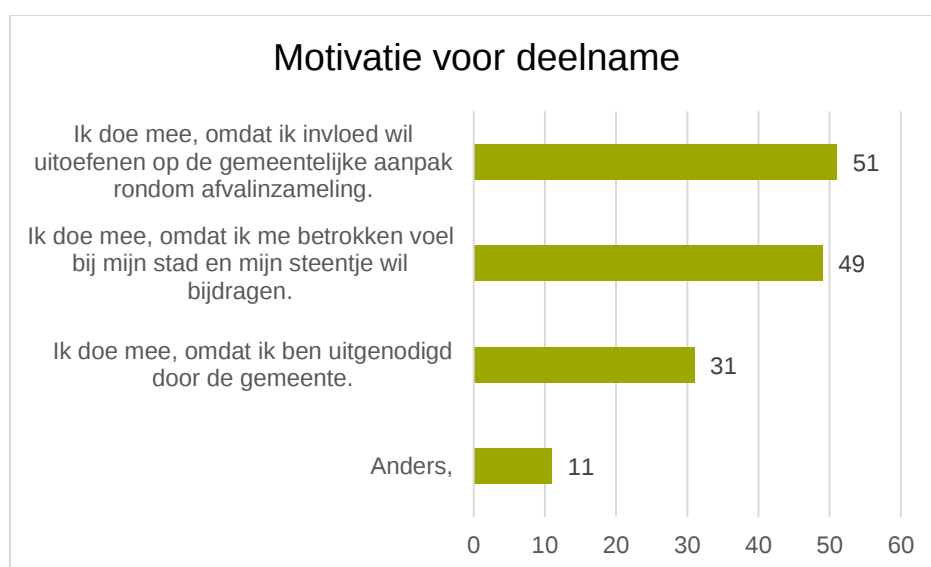
⁷ Om te kunnen vergelijken met gemeentelijke cijfers gebruiken wij voornamelijk de termen 'hoog', 'middelbaar' en 'laag opgeleid'.

⁸ Het opleidingsniveau havo/vwo kan op basis van intelligentieniveau als 'hoog opgeleid' worden beschouwd. Voor dit onderzoek worden deze deelnemers echter ingedeeld in de categorieën laag- of middelbaar opgeleid, om de vergelijkbaarheid met gemeentelijke cijfers te waarborgen.

⁹ De cijfers over de gehele bevolking van Heemstede zijn van AlleCijfers.nl (2024).

Motieven voor deelname

Deelnemers is gevraagd naar hun motieven om deel te nemen aan het burgerberaad (zie figuur 3).¹⁰ Er waren twee motieven die bijna even vaak genoemd werden. Het motief dat het meest werd genoemd was *'ik doe mee, omdat ik invloed uit wil oefenen op de gemeentelijke aanpak rondom afvalinzameling'*. Iets meer dan de helft (51%) van de deelnemers gaf dit aan als reden om deel te nemen. Het op een na belangrijkste motief om deel te nemen was *'ik doe mee, omdat ik me betrokken voel bij mijn stad en mijn steentje bij wil dragen'* (49%).¹¹ Andere redenen die genoemd werden, waren onder andere gerelateerd aan interesse in het proces van het burgerberaad en democratie in het algemeen. Tot slot was het voor ruimschoots de meeste deelnemers (86%) de eerste keer dat zij meepraatten tijdens een bijeenkomst op uitnodiging van de gemeente.

Figuur 3. Motieven voor deelname aan het burgerberaad in %, $N = 65$.¹²

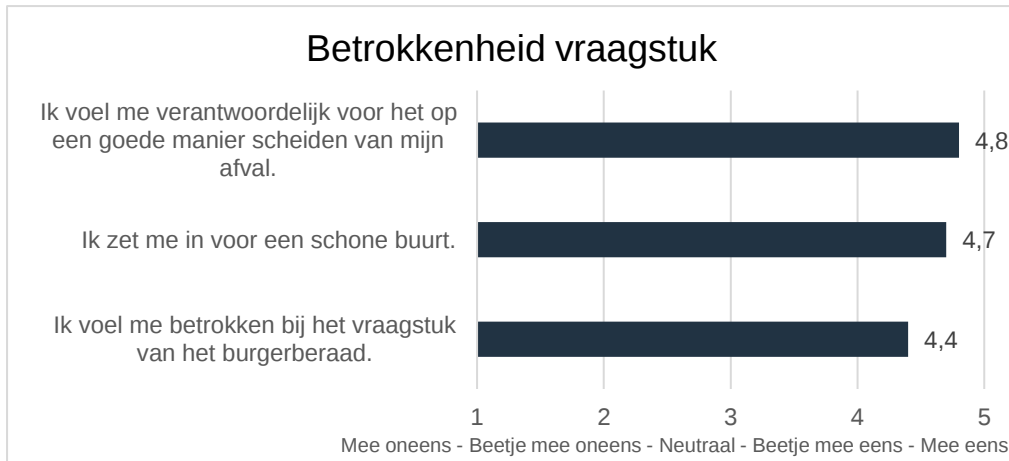
Betrokkenheid ten opzichte van afvalinzameling

Vooraf aan het burgerberaad zijn er drie vragen voorgelegd aan de deelnemers die te maken hebben met de betrokkenheid bij het vraagstuk (en daarmee 'psychological ownership', dit wordt verderop behandeld). De deelnemers blijken vooraf een hoge mate van betrokkenheid bij het vraagstuk te hebben (zie figuur 4). Deelnemers voelen zich met name verantwoordelijk voor het scheiden van hun afval. Daarnaast zetten zij zich ook in voor een schone buurt en voelen zij zich, in net iets mindere mate maar nog steeds in relatief hoge mate, betrokken bij het vraagstuk afvalinzameling.

¹⁰ Deelnemers konden maximaal twee redenen aangeven.

¹¹ Heemstede is geen stad, maar gezien dit foutief vermeld is in de vragenlijst houden we deze formulering aan.

¹² Percentages tellen op tot meer dan honderd procent omdat deelnemers meerdere antwoorden aan konden vinken.

Figuur 4. Betrokkenheid deelnemers bij vraagstuk afvalinzameling vooraf aan burgerberaad, N = 63.

4.3 Ervaringen van deelnemers

In deze paragraaf wordt ingegaan op hoe deelnemers hun deelname aan het burgerberaad hebben ervaren. Allereerst zullen we ingaan op 1) de verwachtingen voorafgaand, daarna bespreken we 2) de ervaringen van deelnemers na afloop, vervolgens 3) de houding ten opzichte van het burgerberaad en het beleid ten aanzien van afvalinzameling, en ten slotte 4) kennis en houding ten aanzien van het vraagstuk.

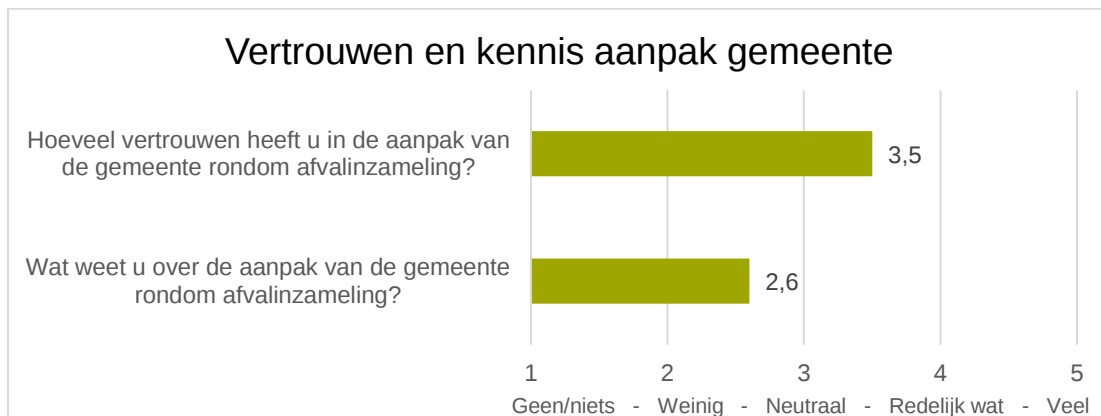
Verwachtingen vooraf

De verwachtingen van deelnemers voorafgaand aan het burgerberaad waren positief (zie figuur 5). Zij gaven aan vertrouwen te hebben in de organisatie van het burgerberaad en in de follow-up van de uitkomsten. De deelnemers hadden iets minder vertrouwen in de aanpak van de gemeente en wisten daar relatief weinig over (zie figuur 6). Gemiddeld gezien hadden zij

Figuur 5. Verwachtingen van deelnemers voorafgaand aan het burgerberaad, N = 64.

‘redelijk wat’ vertrouwen in de aanpak van de gemeente.¹³ Hun kennis van de aanpak van de gemeente was relatief laag (2,6 op een schaal van 5).

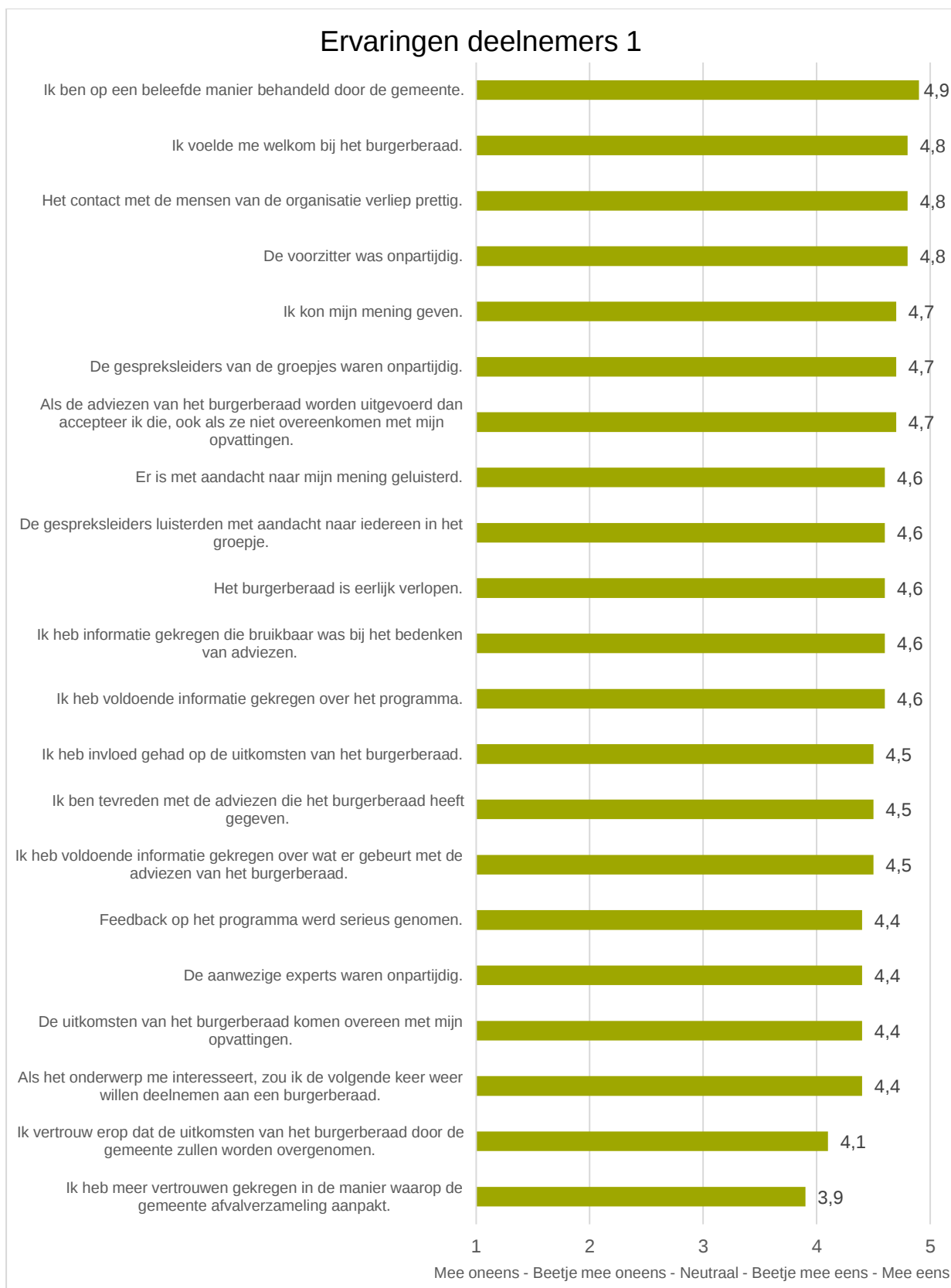

Figuur 6. Vertrouwen en kennis van deelnemers in en van de aanpak van de gemeente rondom afvalinzameling, $N = 62$.

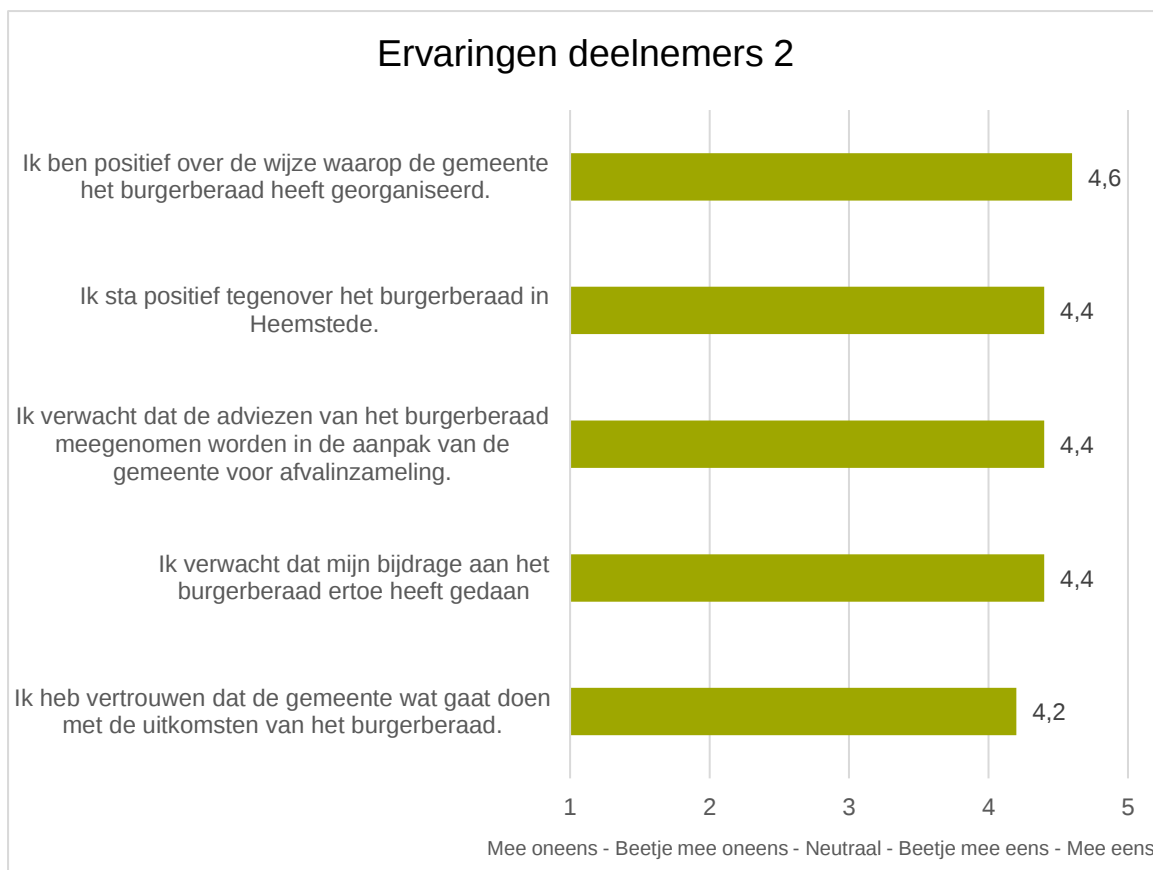
Ervaringen achteraf

De ervaringen van deelnemers zijn achteraf in bijna alle gevallen net zo positief of positiever dan de verwachtingen die zij vooraf hadden (zie figuur 7 en 8). Deelnemers gaven gemiddeld een 8 als rapportcijfer voor het burgerberaad. Deelnemers voelden zich met name beleefd behandeld, voelden zich welkom bij het burgerberaad, en het contact met de organisatie verliep voor hen prettig. Zij hadden het gevoel dat er naar hun mening geluisterd is en dat zij invloed hadden op de uitkomsten. Daarnaast hadden zij de ervaring dat de voorzitter, gespreksleiders en experts onpartijdig waren. Ook vonden de deelnemers dat ze voldoende informatie ontvangen hadden tijdens het burgerberaad. Over de verwachte opvolging van de adviezen door de gemeente waren de deelnemers ook positief, alhoewel iets minder positief dan over de andere punten. De deelnemers hadden achteraf evenveel vertrouwen in de follow-up van de adviezen door de gemeente als vooraf aan het burgerberaad (zie figuur 5 en 8). Wel scoren de stellingen over de follow-up van de adviezen net wat lager dan de andere stellingen. De stelling die het minst positief werd beantwoord was ‘ik heb meer vertrouwen gekregen in de manier waarop de gemeente afvalinzameling aanpakt’.

¹³ Voor deze vraag waren de antwoordcategorieën 1 = geen, 2 = weinig, 3 = neutraal, 4 = redelijk wat, 5 = veel. Gemiddeld gezien scoorden de deelnemers dus tussen ‘neutraal’ en ‘redelijk wat’ in, maar we ronden het gemiddelde af naar boven.

Figuur 7. Ervaringen van deelnemers aan de hand van procedurele rechtvaardigheid, $N = 62$.

Figuur 8. Ervaringen en vertrouwen in opvolging adviezen, $N = 63$.

Ervaren deelnemers het proces als rechtvaardig?

Bij de ervaringen van deelnemers met betrekking tot het proces valt op dat zij dit over het algemeen als rechtvaardig hebben ervaren (zie figuur 7 en bijlage C). Deelnemers zijn zeer positief over de drie dimensies van ervaren rechtvaardigheid, waarbij zij met een minimaal verschil het meest positief waren over de dimensie 'respect' ('ik ben op een beleefde manier behandeld', 'het contact met de mensen van de organisatie verliep prettig', et cetera). Deelnemers gaven aan dat ze bij een volgend burgerberaad opnieuw zouden deelnemen, mits het onderwerp hen interesseert.

Respect

De deelnemers waren zeer positief over de organisatie van het burgerberaad. Deelnemers gaven aan dat ze zich welkom voelden en dat ze op een beleefde manier zijn behandeld. "[Er was een] goede en open sfeer. We werden goed verzorgd door lunch." Met name de dagvoorzitter, de groepsbegeleiders en overige betrokken van de organisatie werden gewaardeerd: "Zeer prettige dagvoorzitter & begeleiders, goede communicatie van organisatoren". Wat betreft de verzorging van het eten en drinken werd door sommige deelnemers in de enquête opgemerkt dat er te weinig rekening werd gehouden met vegetariërs en dat er meer water en koffie aangeboden mocht worden. Over de lunch gaf een deelnemer die slecht ter been was aan dat er te weinig mogelijkheden werden geboden om de lunches, maar ook andere onderdelen van het programma, zittende te kunnen doen. Als laatste gaven deelnemers aan dat de sessies op zaterdag van zes uur te lang waren voor mensen die werken en een gezin hebben.

Voice

De deelnemers waren over het algemeen positief over de manier waarop ze inbreng konden leveren. Er was veel ruimte voor gesprek en voor het leveren van eigen inbreng. *“We hebben goed de toenadering gevonden tot elkaar. Iedereen is gehoord.”* Er was *“ruimte voor alle meningen”*. Deelnemers geven aan dat ze het werken in groepjes als prettig hebben ervaren. Hierdoor was er *“veel ruimte om met elkaar in gesprek te gaan”*. Ook geeft een deelnemer aan dat programmaonderdelen van het burgerberaad *“aangepast konden worden waar nodig”*. Sommige deelnemers brengen nuances aan op dit algemene beeld. Zo geeft een deelnemer aan dat diegene *“een veiliger gevoel om je mening te verkondigen”* wenste. Een anderstalige deelnemer wenste het volgende: *“To give more opinions or advices”*. Een andere deelnemer had de ervaring dat er geen gehoor werd gegeven aan diens kennis: *“Ik wist er al behoorlijk veel vanaf. Ik kijk zelfs verder dan wat we behandeld hebben. Maar daar was weinig gehoor voor. [...] Daarom accepteer ik de uitkomst wat weemoedig.”* Ook wat betreft inbreng die niet paste bij het vraagstuk had een deelnemer gewenst dat hier anders mee omgegaan was: *“Doe ook iets met de opmerkingen die deelnemers hebben over onderwerpen die niet in de scope waren, ze wijzen op betrokkenheid”*.

Explanation

De informatie over de opzet en het verloop van het burgerberaad en het vervolgproces werd door deelnemers als voldoende en duidelijk ervaren. Ook waren deelnemers over het algemeen positief over de inhoudelijke informatie die zij ontvingen: *“De organisatie verliep efficiënt en er werd veel kennis gegeven door specialisten”*. De informatie die werd verstrekt, werd als neutraal ervaren en de feedback van experts werd ook als prettig en professioneel ervaren: *“professionele adviezen uit verschillende bronnen”*. Echter plaatsten sommige deelnemers hier ook enkele kanttekeningen bij. Zo werd de aanwezigheid gemist van beleidsmedewerkers van de gemeente die zich met afval bezighielden. Ook hadden deelnemers meer inzicht willen hebben in de (financiële) haalbaarheid van adviezen: *“Er werd te weinig inzicht verstrekt in de kosten per advies en daarmee dus de haalbaarheid. Mocht blijken dat dit te kostbaar is, is al het werk voor niks geweest.”* Wat betreft uitleg van het proces bestonden er voor sommigen ook onduidelijkheden. Zo geeft een deelnemer aan: *“Ik voelde me overvallen door het tussentijds advies vragen aan ambtenaren, ik dacht dat dit pas na de laatste bijeenkomst plaats zou vinden.”*

Hoe verder? Houding ten opzichte van de vervolgstappen

Zoals eerder beschreven, gaven deelnemers aan er vertrouwen in te hebben dat de gemeente wat gaat doen met de adviezen. Dit is na afloop van het burgerberaad gelijk gebleven (zie figuur 5 en 8). De deelnemers geven met name aan dat zij wensen dat de adviezen opgevolgd worden. Wat betreft de vraag of dit gaat gebeuren geeft een deelnemer aan:

Ik geloof ook dat je hier bijna niet omheen kan, want er is zoveel tijd in gestoken. Het is niet een achteloos adviesje dat je zegt: ‘zet even dat bakje daar neer, omdat ik dat nou eenmaal prettig vind’. Er is van zoveel verschillende kanten naar alles gekeken. Ik zou geen enkele reden zien waarom het niet door zou gaan.

Enkele deelnemers kunnen als enige obstakels voorstellen dat raadsleden kanttekeningen plaatsen bij het aantal afhakers van het burgerberaad, of bij de financiële haalbaarheid van de adviezen. Zo geeft een deelnemer in de enquête aan: *“burgers hebben niet altijd goed zicht op de financiële consequenties van voorstellen en adviezen. Dat maakt lastig hoe haalbaar de adviezen zijn.”* Ook geeft een deelnemer aan in een interview:

Ik hou er dan op zich wel genoeg vertrouwen uit dat de gemeenteraad heeft gezegd van: als het voldoet aan de wet- en regelgeving en binnen het financiële kader past, dan nemen we alles aan. Maar toen we feedback kregen van de ambtenaren op de conceptadviezen stond daar heel vaak van: ‘dit is te duur, dit is te duur, dit is te duur’. En dat is begrijpelijk, maar dat maakt dan wel dat ik denk: hoe gaat het dan uitgevoerd worden?

In de feedbackronde van ambtenaren en experts tussen bijeenkomst 3 en 4, werd bij delen van de 24 conceptadviezen aangegeven dat de uitvoering ervan financieel niet haalbaar was. Hoewel dit voeding gegeven kan hebben aan twijfels over de uitvoerbaarheid van de adviezen, heeft deze feedbackronde er mede aan bijgedragen dat adviezen zijn bijgesteld of afgefallen.

Heeft er een verandering in kennis en houding plaatsgevonden?

Deelnemers hebben na afloop van het burgerberaad meer vertrouwen in de manier waarop de gemeente afvalinzameling aanpakt (figuur 6 en 9). Ook geven deelnemers aan dat zij door hun deelname meer kennis hebben over de aanpak van de gemeente met betrekking tot afvalinzameling (figuur 9). Meer dan de helft van de deelnemers (62%) geeft tevens aan dat zij anders zijn gaan denken over het onderwerp. Deelnemers die anders zijn gaan denken over het onderwerp gaven bijvoorbeeld aan afval beter te willen gaan scheiden: *“ik weet er veel meer van, ben zelf ook van plan afval beter te gaan scheiden”*.

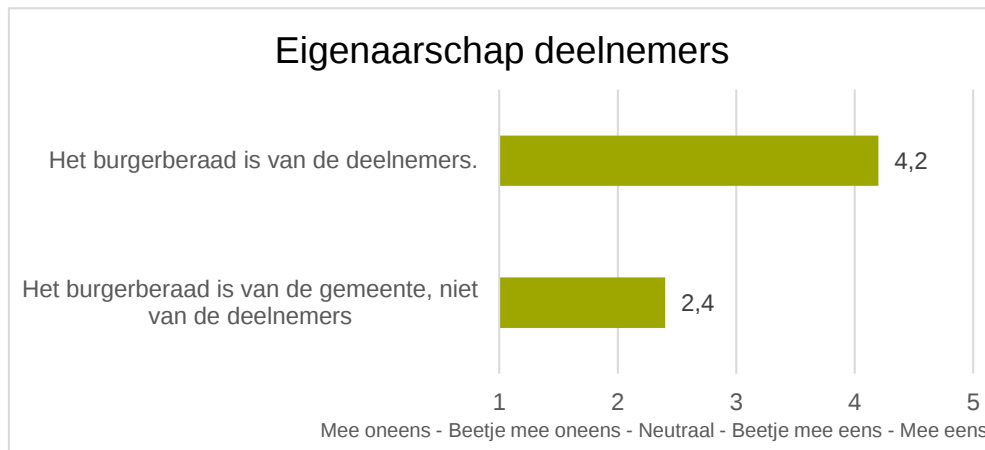

Figuur 9. Vertrouwen en kennis in aanpak gemeente, N = 63.

Heeft er een verandering in betrokkenheid bij het vraagstuk bij deelnemers plaatsgevonden?

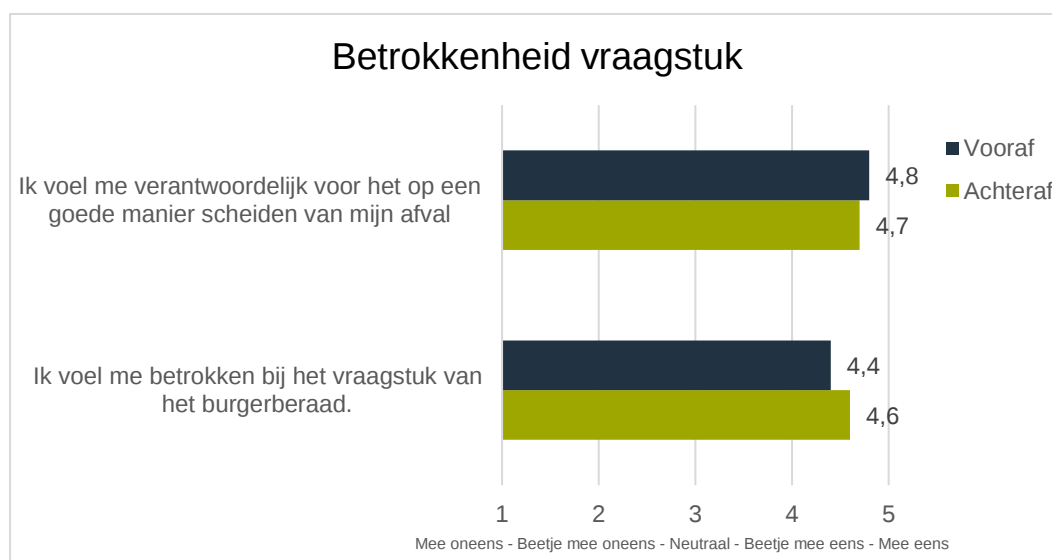
We weten dat wanneer mensen zich inhoudelijk verdiepen in een onderwerp, invloed hebben op de uitkomsten van dat proces en van hen een behoorlijke investering (in tijd of geld) wordt gevraagd, dit bijdraagt aan het gevoel van eigenaarschap (*psychological ownership*). Dit leidt tot meer betrokkenheid bij het onderwerp in kwestie. De factoren die bijdragen aan een gevoel van

eigenaarschap zijn goed te herkennen in de opzet van het burgerberaad. Deelnemers investeren een forse hoeveelheid tijd om mee te doen. In het programma was ruimte voor inhoudelijke verdieping en er was toegang tot informatie. Er was ruimte om invloed uit te oefenen op de uitkomsten van het burgerberaad en dat is ook als zodanig ervaren. Het eigenaarschap van het burgerberaad lag meer bij de deelnemers dan bij de gemeente, in hun ervaring (zie figuur 10).

Figuur 10. Gevoel van eigenaarschap bij deelnemers na afloop van het burgerberaad, $N = 61$.

Het gevoel van eigenaarschap van het burgerberaad heeft echter niet zozeer geleid tot hogere betrokkenheid bij afvalinzameling (zie figuur 11). Deelnemers voelen zich net iets meer betrokken bij het vraagstuk, maar voelen zich ongeveer even verantwoordelijk voor het scheiden van afval. Een mogelijke verklaring voor het feit dat de betrokkenheid van deelnemers niet is toegenomen, is dat zij voorafgaand aan het burgerberaad al zeer betrokken waren bij het vraagstuk. Ook bij andere burgerberaden is dit soms het geval, zoals bij het burgerberaad in Leiden over energietransitie (zie bijvoorbeeld Van Viersen et al., 2024).

Figuur 11. Betrokkenheid van deelnemers bij het vraagstuk (vooraf $N = 63$, achteraf $N = 63$)

5. Wat kunnen we leren van het burgerberaad?

Dit rapport wordt afgesloten met een korte reflectie op de inzichten uit het onderzoek. Dit doen we aan de hand van vier kenmerkende aspecten van het burgerberaad (Adviescommissie Burgerbetrokkenheid bij klimaatbeleid, 2021; OECD, 2021) te weten: 1) inclusie en representatie (loting en samenstelling deelnemersgroep), 2) deliberatie, 3) verbinding van mini-maxipubliek en 4) de doorwerking in beleid. Deze vier kenmerkende aspecten worden meer diepgaand onderzocht in het onderzoeksproject [Duurzame Burgerberaden](#) waar het burgerberaad in Heemstede over afvalinzameling onderdeel van is.

5.1 Inclusie (loting en samenstelling deelnemersgroep)

Inclusie speelt vooraf en tijdens het burgerberaad een rol. Vooraf wordt een deelnemersgroep samengesteld die representatief is voor alle inwoners. Tijdens het burgerberaad gaat het erom dat deelnemers gelijkwaardig kunnen participeren. Bij representatie gaat het erom dat de deelnemersgroep een goede afspiegeling vormt wat betreft achtergrondkenmerken zoals leeftijd, geslacht, opleiding, spreiding over wijken of migratieachtergrond. Demografische representatie beoogt eraan bij te dragen dat bewoners die niet deelnemen aan het burgerberaad zich herkennen in de deelnemers ('mensen zoals ik praten mee') en de uitkomsten ervan hierdoor eerder zullen accepteren (legitimiteit burgerberaad). Bij discursieve representatie gaat het erom dat alle relevante perspectieven op een vraagstuk door deelnemers worden ingebracht.

Om een afspiegeling van de bewoners van Heemstede te betrekken bij het burgerberaad, is een vorm van gestratificeerde loting toegepast. De gemeente Heemstede is een kleine gemeente met 25.000 inwoners. Dit beperkt de mogelijkheden van loting om tot een representatieve deelnemersgroep te komen. De begeleidingsgroep van de gemeente heeft vier kenmerken bepaald voor de loting, waarmee een zo representatief mogelijke deelnemersgroep kon worden samengesteld. Er is geloot op geslacht, leeftijd, geografische spreiding (o.b.v. postcode) en type woning (huur/koop). De gemeente heeft er, in afwijking van veel andere burgerberaden, voor gekozen om niet te loten op basis van opleidingsniveau omdat de verwachting was dat de bovenstaande vier kenmerken in relatie tot het onderwerp van het burgerberaad het meest relevant waren.

De loting heeft ertoe geleid dat deelnemers een goede afspiegeling vormden wat betreft geslacht, leeftijd, geografische spreiding en type woning (Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede, 2024). Er was sprake van een forse oververtegenwoordiging van hoger opgeleide bewoners (84% tegenover 55%), waar niet op geloot was. Van de zeventig deelnemers die met het burgerberaad zijn gestart, was één deelnemer laag (praktisch) opgeleid. Afgezien van eventuele andere opvattingen over afvalinzameling, is het jammer dat deze groep bewoners, waarin gebrek aan vertrouwen in de overheid relatief vaak voorkomt, nauwelijks heeft deelgenomen. Positief was wel dat voor veruit de meeste deelnemers (86%) het de eerste keer was dat zij meepraatten tijdens een bijeenkomst op uitnodiging van de gemeente.

Bij een eventueel volgend burgerberaad zal afhankelijk van het onderwerp opnieuw naar de kenmerken moeten worden gekeken op welke demografische en discursieve kenmerken wordt

geloof. Dit is gelet op de omvang van de gemeente een uitdagende puzzel omdat op een beperkt aantal kenmerken kan worden geloofd. Uit onderzoek weten we dat participatie gepaard gaat met zelfselectie. Lager opgeleide bewoners en jongeren slaan een uitnodiging om mee te praten vaker af. Gelet op het resultaat van deze loting lijkt het verstandig om opleiding wel mee te nemen of om te oversampelen op een onderliggend kenmerk (zoals sociale huur). Ook alternatieve vormen van willekeurig uitnodigen kunnen worden overwogen.

5.2 Deliberatie

Deelnemers kijken heel positief terug op hun deelname aan het burgerberaad. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat deelnemers positief waren over de organisatie van het burgerberaad, het contact met de organisatie, de informatie die zij ontvingen, en de invloed die zij hebben gehad op de uitkomsten. Een groot deel van hen gaf aan dat zij opnieuw zouden meedoen aan een burgerberaad als het onderwerp hen zou interesseren.

Een kenmerk van een burgerberaad is dat er voldoende ruimte is voor deliberatie. Dit betekent dat deelnemers de tijd hebben om zich te verdiepen in verschillende perspectieven op een vraagstuk, van andere deelnemers en van experts. Dit vereist dat een burgerberaad bestaat uit minimaal vier bijeenkomsten van een dag én dat er voldoende tijd tussen bijeenkomsten is. Tijdens de bijeenkomsten vraagt het om "careful and active listening, weighing and considering multiple perspectives, every participant having an opportunity to speak, a mix of formats that alternate between small group and plenary discussions and activities, and skilled facilitation" (OECD, 2021).

Voor het burgerberaad in Heemstede zijn voldoende bijeenkomsten (drie dagen en twee avondbijeenkomsten) georganiseerd. Verder was er neutrale gespreksbegeleiding, was er sprake van een mix van werkvormen, en afwisseling van plenaire- en groepsgesprekken. Bij de bijeenkomsten was een wisselend aantal, maar maximaal zeventig, deelnemers aanwezig. Deze voor een burgerberaad relatief kleine groep bestond verder grotendeels uit hoger opgeleide bewoners. Zowel de omvang van de deelnemersgroep als de bekendheid van de meeste deelnemers met het spreken in groepen en geven van je mening, zijn gunstig voor het verloop van de gespreksvoering. Tot slot zal ook het afgebakende onderwerp eraan hebben bijgedragen dat er voldoende tijd was voor deliberatie. In de beleving van deelnemers waren met name de voorzitter en de gespreksbegeleiders van grote waarde in het deliberatieve proces.

Een ander kenmerk van een burgerberaad is de toegang tot diverse informatiebronnen en experts voor het formuleren van onderbouwde adviezen. Toegang tot informatie zorgt voor een gedeelde kennisbasis onder deelnemers, wat bijdraagt aan een eerlijk en inclusief proces. Echter, de betrokkenheid van experts en ambtenaren kan – bewust of onbewust – leiden tot beïnvloeding van de resultaten, wat op gespannen voet staat met het eigenaarschap van deelnemers.

Er is veel aandacht besteed aan het selecteren van kennisbronnen en experts. De organisatie heeft experts uitgenodigd op basis van een voorafgaande inventarisatie bij deelnemers. Experts zijn vooraf persoonlijk gebriefd (schriftelijk en mondeling) en gaven presentaties en beantwoordden vragen van deelnemers. Daarnaast hebben tussen de derde en vierde bijeenkomst vier experts (waaronder ambtenaren) feedback gegeven op de conceptadviezen.

Deelnemers hebben ervaren dat experts onpartijdig en deskundig waren. Zij vonden experts kundig en helpend in het proces om tot adviezen te komen. Volgens een geïnterviewde creëerden de experts *“op een positieve manier een tunnelvisie. Dat je gewoon hoort: dit werkt, dat werkt niet, dit werkt daar zo”*. De informatie van de experts heeft input en richting gegeven aan de adviezen van het burgerberaad, zonder dat er invloed is uitgeoefend op de inhoudelijke keuzes die deelnemers hebben gemaakt.

Onderzoek (o.a. Beek et al., 2021) laat zien dat ruimte voor gesprek en kritische reflectie, waarin deelnemers de inbreng van experts tegen elkaar of tegen hun eigen opvattingen kunnen afwegen, kan voorkomen dat sturing van experts op de adviezen plaatsvindt. Het lijkt erop dat hier in het burgerberaad in Heemstede voldoende ruimte voor was.

5.3 Verbinding mini-maxi publiek

Een derde kenmerkend aspect van burgerberaden is de verbinding van het burgerberaad met het brede publiek; het maxi-publiek. Dit kan op verschillende manieren tot stand worden gebracht: door voorafgaand aan het burgerberaad input te verzamelen, het brede publiek het burgerberaad te laten volgen en door de uitkomsten van het burgerberaad eerst voor te leggen aan het brede publiek.

De gemeente heeft op verschillende manieren geprobeerd de gemeenschap te informeren. Zo was er een website voor het burgerberaad waarop informatie over het burgerberaad te vinden was, en na elke bijeenkomst een kort tekstueel verslag en een filmpje. Dit filmpje werd ook via sociale media gedeeld. Bij de aftrap en afsluiting was pers aanwezig. Na afloop van het burgerberaad is een persbericht verstuurd met de titels van de adviezen en de strekking ervan. Later is er een eindrapport met de adviezen en procesbeschrijving verschenen op de website. Tijdens het beraad is er (bewust) geen inhoudelijke informatie naar buiten gebracht en is het brede publiek niet betrokken.

Het is niet onderzocht in hoeverre de inwoners van Heemstede zich daadwerkelijk betrokken hebben gevoeld bij het burgerberaad. Bij een volgend burgerberaad kan de verbinding tussen mini- en maxi-publiek echter beter uitgewerkt worden. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door met het maxi-publiek in gesprek te gaan over de inzichten uit het burgerberaad of door te laten zien wie er meegedaan hebben aan het burgerberaad, zodat burgers zich gerepresenteerd voelen door het burgerberaad (zie Bredenoort & Renes, 6 januari 2025). Dit draagt bij aan de legitimiteit van en steun voor de uitkomsten. Deelnemers aan het beraad kunnen hier ook zelf een rol in spelen. In de praktijk is het voor veel organisatoren van burgerberaden lastig om hier op een goede invulling aan te geven. Een terugkerend dilemma is dat het burgerberaad enerzijds in beslotenheid haar werk moet kunnen doen en anderzijds is er het belang van openheid naar en betrokkenheid van de brede samenleving. Momenteel worden er hiervoor handvaten geformuleerd in het meerjarige onderzoek *‘Duurzame Burgerberaden’*, waar deze evaluatie onderdeel van uitmaakt.

5.4 Doorwerking beleid

Deelnemers gaven zowel voorafgaand als na afloop van het burgerberaad aan vertrouwen te hebben in de opvolging van de adviezen door de gemeente. Zij verwachtten dat hun bijdrage ertoe heeft gedaan. De interviews bevestigen het vertrouwen van deelnemers in de opvolging. Een aantal keuzes in het ontwerp van het burgerberaad zullen hier ook aan bijdragen hebben. Zo was de vraagstelling van het burgerberaad afgebakend en concreet (welk afvalinzamelsysteem/-systemen moet Heemstede invoeren). Ook het kleine aantal (tien) adviezen dat is gegeven en dat in de ogen van deelnemers goed uitvoerbaar is, kan bijgedragen hebben in het vertrouwen over de opvolging.

Een obstakel dat deelnemers zien voor de opvolging, is de financiële haalbaarheid van de uitvoering van de adviezen. In de feedbackronde van experts tussen bijeenkomst 3 en 4, is bij een deel van de conceptadviezen aangegeven dat de uitvoering financieel niet haalbaar is. Om te voorkomen dat adviezen vanwege de financiële haalbaarheid niet worden overgenomen, heeft het burgerberaad een prioritering aangebracht in haar adviezen.

Onderzoek laat zien dat deelnemers hun eindoordeel over deelname aan een participatieproces uitstellen totdat helder is wat met de uitkomsten is gebeurd (Bleijenberg, 2021). Hoge verwachtingen van deelnemers gaan gepaard met het risico van teleurstelling over de opvolging. Gezien een van de aanleidingen van het Heemsteeds burgerberaad “een groeiende afstand tussen de burgers en de overheid” is (Werkgroep Samen besturen, 8 april 2023), is het van groot belang dat de adviezen zorgvuldig worden besproken en worden overgenomen zoals door de raad vastgelegd. Mochten onderdelen niet overgenomen kunnen worden, dan is het belangrijk om hier inhoudelijke verantwoording over af te leggen aan deelnemers. Tot slot is ook het informeren van deelnemers en andere bewoners over de daaropvolgende implementatie van de adviezen belangrijk voor het verbeteren van de relatie tussen bewoners en de gemeente.

Literatuurlijst

Adviescommissie Burgerbetrokkenheid bij klimaatbeleid. (2021). *Betrokken bij klimaat:*

Burgerfora Aanbevolen. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-ffc3e3ce-a5d5-4bf7-858a-7a6c61a8ceb7/pdf>

AlleCijfers.nl. (2024). *Statistieken Gemeente Heemstede*. Geraadpleegd op 4 november 2024, van

https://allecijfers.nl/gemeente/heemstede/#google_vignette

Van Beek, L., Mouter, N., Pelzer, P., Hajer, M., & Van Vuuren, D. (2024). Experts and expertise in practices of citizen engagement in climate policy: a comparative analysis of two contrasting cases. *Climatic Change*, 177(1), 10. <https://doi.org/10.1007/s10584-023-03659-1>

Bleijenberg, C. E. (2021). *In gesprek of uitgepraat? Over de betekenis van gesprekken voor het verloop van lokale participatieprocessen*. Radboud Repository.

<https://hdl.handle.net/2066/233557>

Bleijenberg, C. E., & Meijer, L. (2024). *Evaluatieonderzoek G1000 Zuid-Holland 2023*. De Haagse Hogeschool.

Bredenoort, D., & Renes, R. J. (2025, 6 januari). *Verbinding met de maatschappij: Noodzakelijk onderdeel, maar vaak 'ondergeschoven kindje'*. Kennisknooppunt Participatie.

<https://www.kennisknooppuntparticipatie.nl/onderzoek/leernetwerk-burgerberaden/blogs-leernetwerk/2963442.aspx?t=Verbinding-met-de-maatschappij-Noodzakelijk-onderdeel-maar-vaak-%e2%80%98ondergeschoven-kindje%e2%80%99>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024). *Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*. CBS StatLine.

<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?dl=39E0B>

D66, PvdA, VVD, & GroenLinks. (2024, 28 november). Amendement over de adviezen van het burgerberaad afvalinzameling [Amendement]. Gemeente Heemstede.

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl/Vergaderingen/Gemeenteraad/2024/28->

november/20:00/Eindrapport-burgerberaad/CONCEPT-Amendement-D66-PvdA-VVD-advies-Burgerberaad-Afvalinzameling-III.pdf

Gemeente Amsterdam. (2024). Eindrapport Burgerberaad Schone Stad.

<https://openresearch.amsterdam/nl/page/113400/eindrapport-burgerberaad-schone-stad>

Gemeente Heemstede. (2020, 25 juni). *Besluitenlijst raadsvergadering*.

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl/documenten/Dossierdocument/200625-Besluitenlijst-raadsvergadering-25-juni-2020.pdf>

Gemeente Heemstede. (2021, 11 februari, en hervatting op 15 maart 2021). *Lijst van conclusies en toezeggingen commissie Ruimte*.

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl/Vergaderingen/Commissie-Ruimte/2021/11-februari/20:00/Lijst-van-conclusies-en-toezeggingen-commissie-Ruimte-11-februari-2021-hervatting-15-maart-2021-1.pdf>

Gemeente Heemstede. (2023, 8 juni). *Raadsbesluit: Raadsvergadering: 08 juni 2023*.

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl/Vergaderingen/Gemeenteraad/2023/08-juni/20:00/Het-Heemsteeds-burgerberaad-over-afvalinzameling/Raadsvoorstel-Het-Heemsteeds-burgerberaad-over-afvalinzameling-1.pdf>

Gemeente Heemstede & Burgerberaad Heemstede. (2024). *Eindrapport Burgerberaad Afvalinzameling Heemstede*.

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl/Vergaderingen/Raadsdiscussie/2024/02-oktober/20:00/Eindrapport-burgerberaad-Heemstede-2024.pdf>

Lind, E. A., & Tyler, T. R. (1988). *The social psychology of procedural justice*. Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2115-4>

Pierce, J. L., Kostova, T., & Dirks, K. T. (2001). Toward a theory of psychological ownership in organization. *The Academy of Management Review*, 26(2), 298–310.

<https://doi.org/10.5465/amr.2001.4378028V>

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Innovative Citizen*

Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave.

Geraadpleegd op 16 september 2024 van

https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en.html

Samen Stad Maken. (2024). Adviezen burgerberaad Utrecht: hoe willen we dat de jaarwisseling verloopt? <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/initiatief-en-invloed/burgerberaad/2024-03-rapport-adviezen-burgerberaad.pdf>

Van der Veen, H., & Bleijenberg, C. (te verschijnen). *Samen Besturen in Heemstede: Evaluatie van de samenwerking tussen bewoners en de gemeente bij de voorbereiding en uitvoering van het burgerberaad*. De Haagse Hogeschool.

Van Viersen, J., Bleijenberg, C., & Renes, R. J. (2023). *Evaluatie burgerberaden energietransitie Den Haag 2022*. De Haagse Hogeschool. <https://doi.org/10.48544/43f5b08e-f01d-4e2a-be6d-acfd2e6a81a4>

Van Viersen, J., Bleijenberg, C., & Eikelboom, J. (2024). *Burgerberaad Energietransitie Leiden 2023: Onderzoek naar de ervaringen van deelnemers*. De Haagse Hogeschool. <https://www.dehaagsehogeschool.nl/media/onderzoeksrapport-burgerberaad-gemeente-leiden>

Van Viersen, J., & Bleijenberg, C. (2024). *Evaluatieonderzoek Burgerberaad Jaarwisseling Utrecht 2024*. De Haagse Hogeschool. <https://utrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/ec9b6406-8a01-42b5-b3e1-be4351aeab09?documentId=f5f06930-f5be-4d49-891f-d4ec02fcc517>

Van Viersen, J., & Bleijenberg, C. (te verschijnen). *Evaluatieonderzoek Burgerberaad schone stad Amsterdam 2024. Evaluatieonderzoek onder deelnemers*. De Haagse Hogeschool.

Webler, T., Tuler, S., & Krueger, R. O. B. (2001). What is a good public participation process? Five perspectives from the public. *Environmental management*, 27(3), 435.

Werkgroep Samen Besturen. (2023, 8 april). *Voorstel voor een Heemsteeds burgerberaad*.

Gemeente Heemstede.

Bijlagen

Bijlage A: Vragenlijst vooraf

1. Wat is uw geslacht?
2. Hoe oud bent u?
3. Wat is de hoogste opleiding die u heeft gevolgd?
4. Heeft u al eens eerder meegepraat tijdens een bijeenkomst van de gemeente?
5. Kruis de belangrijkste reden(en) aan waarom u meedoet aan het burgerberaad. U kunt maximaal 2 redenen aangeven.
 - Ik doe mee, omdat ik ben uitgenodigd door de gemeente.
 - Ik doe mee, omdat ik me betrokken voel bij mijn dorp en mijn steentje bij wil dragen.
 - Ik doe mee, omdat ik invloed uit wil oefenen op de gemeentelijke aanpak rondom afvalinzameling.
 - Anders, namelijk...
6. In hoeverre bent u het oneens of eens met de volgende uitspraken?
Mee oneens – Beetje mee oneens – Neutraal – Beetje mee eens – Mee eens
 - Ik sta positief tegenover het burgerberaad in Heemstede.
 - Ik heb vertrouwen in de manier waarop de gemeente het burgerberaad organiseert.
 - Ik verwacht dat de stem van burgers gehoord wordt binnen het burgerberaad.
 - Ik verwacht dat de adviezen van burgers meegenomen worden in de aanpak van de gemeente rondom afvalinzameling.
 - Ik heb vertrouwen dat de gemeente wat gaat doen met de uitkomsten van het burgerberaad.
7. Wat weet u over de aanpak van de gemeente rondom afvalinzameling?
Niets – Weinig – Neutraal – Redelijk wat – Veel
8. Hoeveel vertrouwen heeft u in de aanpak van de gemeente rondom afvalinzameling?
Geen – Weinig – Neutraal – Redelijk wat – Veel
9. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken?
Mee oneens – Beetje mee oneens – Neutraal – Beetje mee eens – Mee eens
 - Ik voel me betrokken bij het vraagstuk van het burgerberaad.
 - Ik voel me verantwoordelijk voor het op een goede manier aanbieden van mijn afval.
 - Ik zet me in voor een schone buurt.
 - Kunt u uw antwoord kort toelichten?

Bijlage B: Vragenlijst achteraf

1. In hoeverre bent u het oneens of eens met de volgende uitspraken?

Mee oneens – Beetje mee oneens – Neutraal – Beetje mee eens – Mee eens

- Ik voelde me welkom bij het burgerberaad.
- Ik ben op een beleefde manier behandeld door de gemeente.
- Het contact met de mensen van de organisatie verliep prettig.
- Ik kon mijn mening geven.
- Er is met aandacht naar mijn mening geluisterd.
- Feedback op het programma werd serieus genomen.
- De gespreksleiders luisterden met aandacht naar iedereen in het groepje.
- De voorzitter was onpartijdig.
- De gespreksleiders van de groepjes waren onpartijdig.
- De aanwezige experts waren onpartijdig.
- Het burgerberaad is eerlijk verlopen.
- Ik heb invloed gehad op de uitkomsten van het burgerberaad.
- De uitkomsten van het burgerberaad komen overeen met mijn opvattingen
- Ik ben tevreden met de adviezen die het burgerberaad heeft gegeven.
- Als het onderwerp me interesseert, zou ik de volgende keer weer willen deelnemen aan een burgerberaad.
- Als de adviezen van het burgerberaad worden uitgevoerd dan accepteer ik die, ook als ze niet overeen komen met mijn opvattingen.
- Ik heb informatie gekregen die bruikbaar was bij het bedenken van adviezen.
- Ik heb voldoende informatie gekregen over het programma.
- Ik heb voldoende informatie gekregen over wat er gebeurt met de adviezen van het burgerberaad.
- Ik vertrouw erop dat de uitkomsten van het burgerberaad door de gemeente zullen worden overgenomen.
- Ik heb meer vertrouwen gekregen in de manier waarop de gemeente de afvalverzameling aanpakt.

2. Welk rapportcijfer geeft u het burgerberaad?

3. In hoeverre bent u het oneens of eens met de volgende uitspraken?

Mee oneens – Beetje mee oneens – Neutraal – Beetje mee eens – Mee eens

- Ik sta positief tegenover het burgerberaad in Heemstede.
- Ik verwacht dat de adviezen van het burgerberaad meegenomen worden in de aanpak van de gemeente voor afvalinzameling.
- Ik verwacht dat mijn bijdrage aan het burgerberaad ertoe heeft gedaan.
- Ik ben positief over de wijze waarop de gemeente het burgerberaad heeft georganiseerd.
- Ik heb vertrouwen dat de gemeente wat gaat doen met de uitkomsten van het burgerberaad.
- Het burgerberaad is van de deelnemers.
- Het burgerberaad is van de gemeente, niet van de deelnemers.

4. Hoeveel vertrouwen heeft u in de aanpak van de gemeente voor afvalinzameling?

Geen – Weinig – Neutraal – Redelijk wat – Veel

5. Heeft u door uw deelname aan het burgerberaad meer kennis van de aanpak van de gemeente voor afvalinzameling?

Niets – Weinig – Neutraal – Redelijk wat – Veel

6. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken?

Mee oneens – Beetje mee oneens – Neutraal – Beetje mee eens – Mee eens

- Ik voel me betrokken bij het vraagstuk van het burgerberaad.
- Ik voel me verantwoordelijk voor het op een goede manier aanbieden van mijn afval.
- Ik zet me in voor een schone buurt.
- Kunt u uw antwoord kort toelichten?

7. Bent u aanwezig geweest bij alle bijeenkomsten van het burgerberaad?

- Ja
- Nee
- Waarom wel/niet?

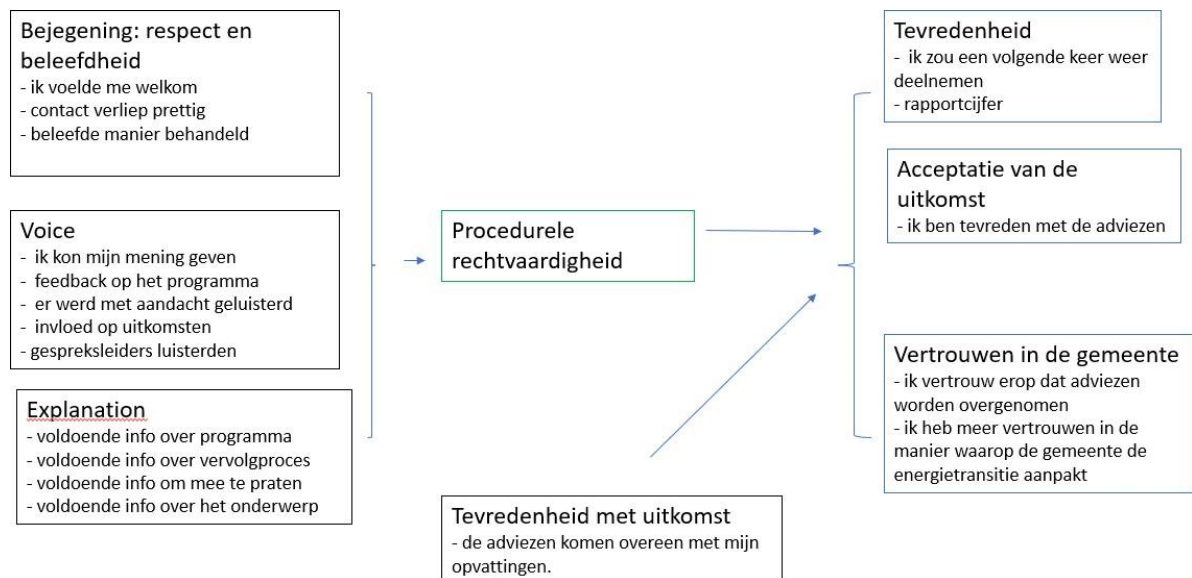
9. Bent u anders gaan denken over het onderwerp?

10. Als u terugkijkt, wat ging er goed ?

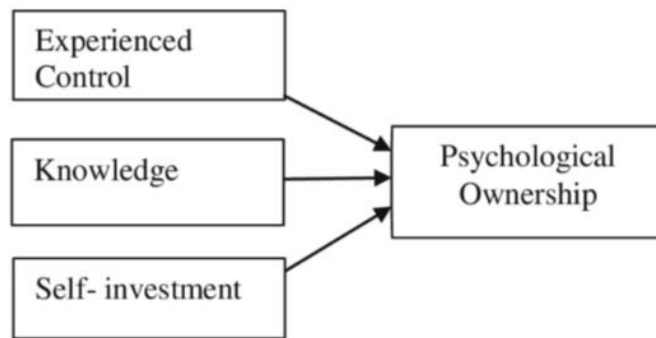
11. Als u terugkijkt, wat kan dan volgens u beter?

12. Wat zou u – op basis van uw ervaring met het burgerberaad – de gemeente verder nog heel graag willen meegeven?

Bijlage C: Conceptueel kader procedurele ervaren rechtvaardigheid

Bijlage D: Conceptueel kader Psychological Ownership

Figuur 12: Conceptueel kader Psychological Ownership. Bron: Pierce & Dirks (2001).